

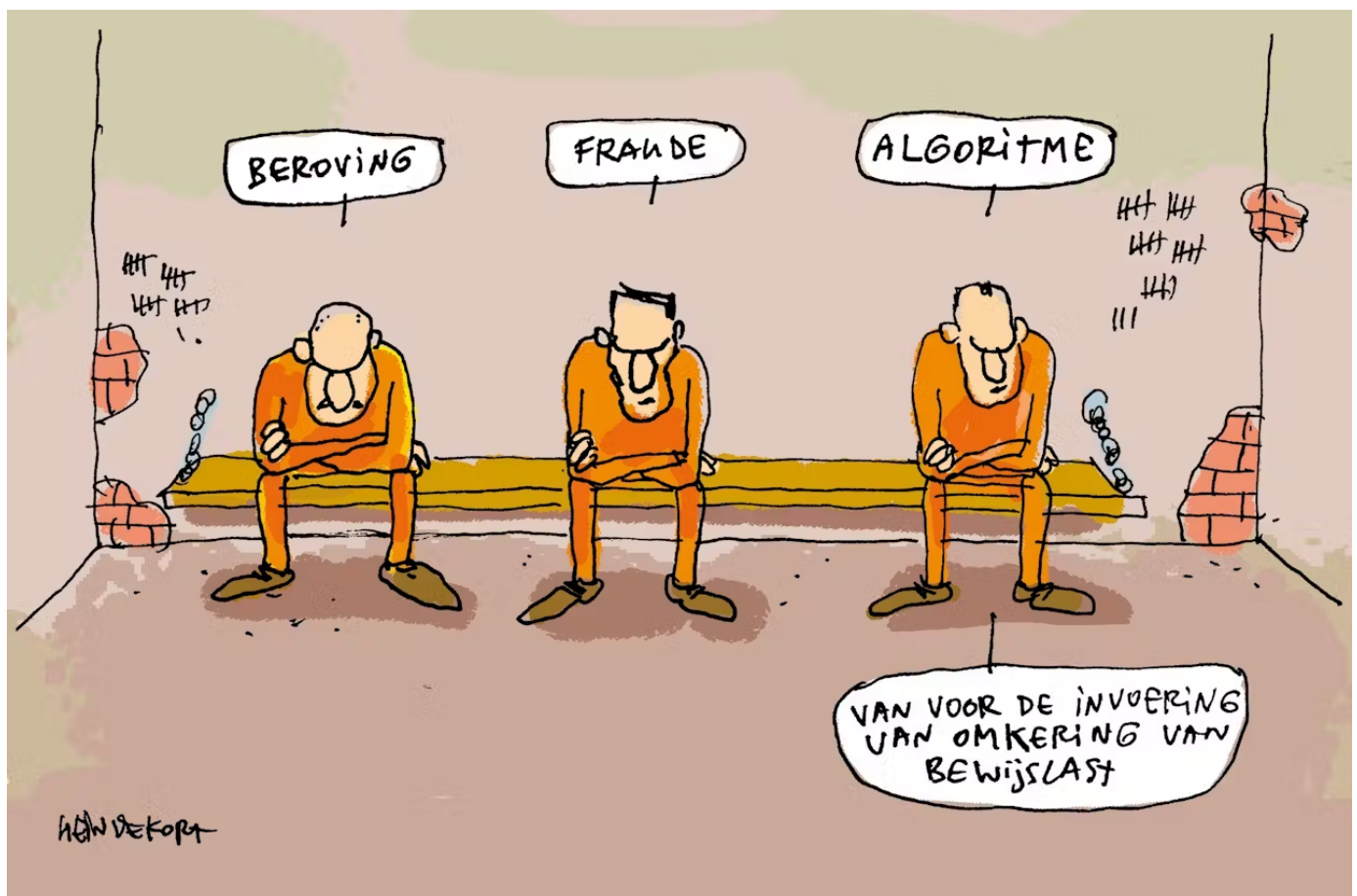
We vragen u enkel voor persoonlijk gebruik onze content te kopiëren. Het delen van deze content met anderen is niet toegestaan © Het Financieele Dagblad 2024.

We moeten ons bezinnen op het bestaansrecht van algoritmen

Jurriaan Parie

Volgens Jurriaan Parie is het zaak dat de Nederlandse overheid werk maakt van nationale wetgeving voor algoritmen, vergelijkbaar met de verplichting voor banken om hun algoritmische modellen openbaar te maken.

Illustratie: Hein de Korf voor Het Financieele Dagblad

De Tweede Kamer stemde vorige week in met de Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmen (IAMA), een vragenlijst die ontwikkelaars aanzet tot zelfreflectie over het nut,

doel en noodzaak van algoritmische systemen. Meer bezinning op het bestaansrecht van algoritmen is hard nodig. Het gevaar is dat de mensenrechtentoets afleidt van het wezenlijke probleem: het gebrek aan rechtsbescherming dat burgers genieten tegen onjuiste oordelen van algoritmen. Aanvullende wetgeving is nodig om de rechtspositie van burgers te verbeteren.

Neem het recht op gelijke behandeling. Waar zitten de knelpunten met betrekking tot algoritme-gedreven besluitvorming? Discriminatie in algoritmen is moeilijk zichtbaar en lastig te bewijzen. “Hetgeen direct raakt aan de effectiviteit van het recht op gelijke behandeling,” aldus het onderzoek Algoritmen en Grondrechten dat de Universiteit Utrecht uitvoerde in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Allereerst moet de Tweede Kamer zich inspannen om het zicht op algoritmen te verbeteren. De wetgever heeft hier ervaring mee: de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) verplicht Nederlandse banken al jaren om algoritmische modellen te openbaren aan externe controleurs. Banken moeten hun modellen verdedigen bij ‘algoritmewaakhond’ De Nederlandse Bank. Waarom is er geen soortgelijke wetgeving voor geautomatiseerde kredietchecks, CV-checks of gepersonaliseerde prijzen?

Politici die zich beroepen op Europese verordeningen gaan te kort door de bocht. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (Avg) richt zich primair op gegevensbescherming, niet op algoritme-gedreven besluitvorming. De voorgestelde AI-Verordening spreekt alleen in grote termen over controle op algoritmen en is daarmee een speeltuin voor juristen. De Tweede Kamer moet inzetten op wetgeving op nationaal niveau, zoals de Wwft, waarmee het zicht op algoritmische systemen en hun functioneren verbetert.

Indirecte discriminatie

Ook het tweede probleem – het aantonen van discriminatie in algoritmen – kan door de wetgever worden aangepakt, maar actie blijft uit. Problematisch is dat momenteel benadeelden bij indirecte discriminatie minder rechtsbescherming genieten dan bij directe discriminatie. Terwijl algoritmes vooral indirect en niet direct discrimineren.

Dat zit als volgt: bij veel algoritmen is geen sprake van directe discriminatie omdat beschermde kenmerken, zoals nationaliteit, etniciteit of levensovertuiging, volgens de AVG niet als datapunten mogen worden opgeslagen. Discriminatie in algoritmen vindt daarom vaak via een omweg plaats. Zo is het bekend dat gebruikers van een simkaart van Lebara of Lyca goedkoop bellen naar landen in Afrika en het Midden-Oosten. Daarom gebruiken mensen met een migratie-achtergrond bovengemiddeld vaak zo’n simkaart. Onderscheid maken tussen gebruikers met een andere simkaart opent daarmee de deur voor indirecte discriminatie.

‘Onderscheid maken tussen gebruikers met een andere simkaart opent de deur voor indirecte discriminatie.’

Volgens het huidige recht moeten benadeelden bij indirecte discriminatie een groot aantal soortgelijke gevallen voor de rechter brengen waaruit het discriminerende effect blijkt. Dit betekent dat je als consument of burger zelf moet achterhalen of je onderworpen bent aan een besluit dat tot stand is gekomen door een algoritme. Als je vermoedt dat je door een algoritme-gedreven besluit bent benadeeld, dien je andere gedupeerden te vinden, je te verenigen en bewijs te verzamelen. Het is dus een enorme last om ongelijke behandeling aan te tonen.

Het EU-rapport Algorithmic Discrimination in Europe adviseert daarom om een bestaand concept uit non-discriminatierecht makkelijker in te zetten bij indirecte discriminatie door algoritmen: de omkering van de bewijslast. Bij een vermoeden van ongelijke behandeling door een algoritme is het niet aan de benadeelde, maar aan de ontwikkelaar om aan te tonen dat een algoritme niet discrimineert.

De IAMA is een stap in de goede richting door op voorhand te reflecteren op het doel, de noodzaak en de alternatieven voor algoritmische methoden. Maar meer actie is nodig om de rechtspositie van burgers tegenover algoritme-gedreven besluitvorming te verbeteren.

Met beter toezicht en een omkering van de bewijslast moet de Nederlandse overheid initiatief nemen om burgers en consumenten te beschermen tegen de gevaren van algoritmen. Volgens de grondwet is dat de plicht van de overheid. Op welk schandaal wacht de Tweede Kamer om in actie te komen?

Jurriaan Parie is bestuurder van stichting Algorithm Audit.

Reacties

Wilt u reageren? Stuur uw bijdrage naar opinie@fd.nl. Spelregels voor lezersbijdragen vindt u [hier](#).
